अप्रतिभोत्थापिते तु 'स्थाणुर्वा पुरुषो वा' इत्यादिसंशये नायमलंकारः।

'मध्यं तव सरोजाक्षि ! पयोधरभरार्दितम्।
अस्ति नास्तीति संदेहः कस्य चित्ते न भासते ॥'

अत्रातिशयोक्तिरेव, उपमेये उपमानसंशयस्यैवैतदलंकारविषयत्वात्।

साम्यादतस्मिंस्तद्बुद्धिर्भ्रान्तिमान्प्रतिभोत्थितः[1] ॥ ३६ ॥

यथा—

'मुग्धा दुग्धधिया गवां विदधते कुम्भानधो बल्लवाः
कर्णे कैरवशङ्कया कुवलयं कुर्वन्ति कान्ता अपि।
कर्कन्धूफलमुच्चिनोति शबरी मुक्ताफलाकाङ्क्षया
सान्द्रा चन्द्रमसो न कस्य कुरुते चित्तभ्रमं चन्द्रिका ॥'

अस्वरसोत्थापिता भ्रान्तिर्नायमलंकारः। यथा—'शुक्तिकायां रजतम्' इति। न चासादृश्यमूला। यथा—

'संगमविरहविकल्पे वरमिह विरहो न संगमस्तस्याः।
सङ्गे सैव तथैका त्रिभुवनमपि तन्मयं विरहे ॥'

सूचकैश्चेष्टाविशेषैः। बकसहवासिनां पद्मानां परोक्षैरपरिचेयैः। बिम्बोकानभिज्ञत्वातिशयज्ञापनाय पद्मानां बकसहवासित्वेनोपन्यासः। प्रतिभोत्थित इत्यस्य व्यावृत्तिमाह—**अप्रतिभेति**। अत्रोच्चैस्तरत्वादिना सादृश्यमस्त्येव॥ प्रकृतेऽन्यस्येत्यस्य व्यावृत्तिमाह—**मध्यमिति**। अत्रातिशयोक्तिरेवालंकारो न तु संदेहः। अत्र हेतुमाह—**उपमेय इति**। एतदलंकारविषयत्वात् संदेहालंकारस्वरूपत्वात्॥ भ्रान्तिमदलंकारमाह—**साम्यादिति**। अत्र तत्पदद्वयमप्राकरणिकपरम्। **प्रतिभोत्थितः** कविप्रौढोक्तिसिद्धः। ननु रूपके उपमानोपमेयनिगरणरूपायामतिशयोक्तौ चातिप्रसङ्ग इति चेत्। न। तयोराहार्यरूपत्वाद् भ्रमस्य चाहार्यभिन्नत्वात्। भ्रमप्रमाभिन्नं तृतीयप्रकारकं ज्ञानमाहार्यमिति तत्सिद्धान्तः॥ **मुग्धा इति**। बल्लवा गोपाः गवामधः कुम्भान्विदधत इत्यन्वयः। चन्द्रिका किरणः। अत्र कविप्रौढोक्तिसिद्धो भ्रमः साम्यातिशयव्यञ्जकः। अत्र ध्वनिसत्त्वेऽपि वैचित्र्यविशेषस्यानुभवसिद्धत्वादलंकारत्वेनोपादानम्॥ **अस्वरसोत्थापिता** वस्तुस्वभावजनिता। **अयं** भ्रान्तिमान्। शुक्तौ चाकचक्यविशेष एव रजतसाधर्म्यम्। साम्यादित्यस्य व्यावृत्तिमाह—**न चेति**। भ्रान्तिनामायमलंकार इत्युपज्यते॥ **संगमेति**। संगमविरहयोरेकतरस्याभीष्टत्वविवेचन इत्यर्थः। इयं

---

1. भ्रान्तिमानिति। अत्र भ्रान्तिमात्रमलंकारः। भ्रान्तिमानलंकार इति व्यवहारस्त्वौपचारिकः। तथा चाहुः—'प्रमात्रन्तरधीर्भ्रान्तिरूपा यस्मिन्ननूद्यते। स भ्रान्तिमानिति ख्यातोऽलंकारे त्वौपचारिकः॥' इति॥